

Kinga Dróżdż-Chmiel

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ORCID: 0000-0001-7554-5601

**KILKA SŁÓW O STOSOWANIU INSTYTUCJI ZASADNICZYCH
POWODÓW ROZSTRZYGNIĘCIA (ART. 357 § 5 K.P.C.)**

Przepis art. 357 § 5 k.p.c.¹ jest jedną z regulacji, która służy m.in. zapewnieniu lepszej łączności pomiędzy sądem a uczestnikami postępowania cywilnego oraz przyczynia się do pełniejszej realizacji prawa do sądu. Poruszony temat wydaje się szczególnie aktualny w dobie szerszej możliwości wydawania orzeczeń na posiedzeniach niejawnych², co było możliwe także na podstawie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych³. Obecnie warto raz

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2024, poz. 1568 ze zm.).

² O zasadniczych powodach rozstrzygnięcia w odniesieniu do postanowień wydawanych na posiedzeniach jawnych zob. J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, s. 818.

³ Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2021, poz. 2095 ze zm.). Zob. też: A. Machnikowska, *Zasada jawności w postępowaniu procesowym – modernizacja czy marginalizacja? Wybrane zagadnienia*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1, s. 80–124; A. Michór, *Postępowanie cywilne w okresie epidemii COVID-19*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021, nr 9, s. 36–45; J. Gołaczyński, S. Kotecka-Kral, *Elektronizacja pism procesowych, doręczeń i posiedzeń jawnych w postępowaniu cywilnym w okresie pandemii COVID-19*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 4, s. 637–664; J. Płaziuk, *Konieczność odstąpienia od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego w przypadku wyznaczenia rozprawy lub posiedzenia jawnego w czasach COVID-19*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1, s. 247–267; K. Gajda-Roszczyńska, *Przebudowa wymiaru sprawiedliwości w czasach pandemii COVID-19 ze szczególnym uwzględnieniem postępowania cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1, s. 9–37; K. Markiewicz, *Wpływ regulacji „covidowych” na zasadę niezmienności (stabilności) oraz kolegialność składów sądów odwoławczych*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1, s. 38–58; T. Zembrzusi, *Przeciwdziałanie i zwalczanie epidemii COVID-19 w postępowaniu cywilnym, czyli pożegnanie z kolegialnością orzekania*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1, s. 59–79.

jeszcze zwrócić uwagę na instytucję zasadniczych powodów rozstrzygnięcia i na *ratio legis* istnienia tego specyficznego narzędzia prawnego.

Celem weryfikacji postawionej hipotezy konieczne jest sięgnięcie po metodę badań, która jest stosowana w naukach prawnych, a to z tego względu, że zakres przedmiotowy opracowania mieści się przede wszystkim w sferze prawa cywilnego procesowego. Główną metodą badawczą wykorzystaną w opracowaniu jest metoda dogmatyczno-prawna. Posłużyła ona do tego, by dokonać wnikliwej analizy aktualnie obowiązujących i relewantnych z punktu widzenia omawianej tematyki regulacji prawnych.

Warto pochylić się nad narzędziem, jakie daje regulacja art. 357 § 5 k.p.c., chociaż w doktrynie pojawił się pogląd, zgodnie z którym ten przepis ma wyłącznie charakter informacyjny⁴. Omawiany środek jest swoistym łącznikiem pomiędzy sądem a obywatelem, ogniwem, z którego warto korzystać i które zapewnia lepsze zrozumienie podjętych czynności decyzyjnych⁵. Możliwość wskazania przez sąd wydający postanowienie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia wprowadziła od 7 listopada 2019 r. nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego dokonana ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw⁶. Mianowicie wtedy m.in. do art. 357 k.p.c. wprowadzono nowy § 5, zgodnie z którym sąd, wydając postanowienie, nawet niepodlegające zaskarżeniu, może przy nim zwięźle wskazać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, jeżeli mając na względzie okoliczności sprawy, uzna, że pozwoli to na usprawnienie postępowania. O podaniu zasadniczych powodów rozstrzygnięcia decyduje zatem sąd, względnie referendarz sądowy (art. 362¹ k.p.c.) lub przewodniczący w przypadku zarządzeń (art. 362 k.p.c.), a decyzja w tej kwestii oparta jest na kryterium pozaustawowym. Strona nie ma więc wpływu na to, czy doręczone jej postanowienie zawiera ten element, ani nie została przysporzona w stosowne narzędzia prawne, aby móc się skutecznie domagać zamieszczenia zasadniczych powodów rozstrzygnięcia⁷.

⁴ I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, t. 2, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, s. 814.

⁵ Podobnie: A. Góra-Błaszczykowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–424¹²*, t. 1a, red. A. Góra-Błaszczykowska, Warszawa 2020, s. 1046. Zob. też: A. Gałas [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. 1, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 1167–1170.

⁶ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469), dalej: ustawa nowelizująca.

⁷ Zob. A. Góra-Błaszczykowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–424¹²*, t. 1a, red. A. Góra-Błaszczykowska, Warszawa 2020, s. 1046; I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, t. 2, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, s. 814–815; J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020, s. 814–825.

Postulat szerokiego stosowania instytucji zasadniczych powodów rozstrzygnięcia aktualizuje się zwłaszcza w obecnych czasach, w których problematyka konieczności zapewnienia prawa do sądu zyskuje nowy wymiar⁸. Możliwość korzystania z ochrony sądowej jest wartością stałą, niezależną od wpływów koniunktury, kryzysu w gospodarce, nastrojów społecznych czy też stanu świadomości obywatelskiej⁹.

Należy zauważyć, że zasadnicze powody rozstrzygnięcia cechuje informacyjny charakter, mający na celu zwięzłe wskazanie i wyjaśnienie uczestnikom postępowania cywilnego, dlaczego na kanwie danej sprawy zapadło postanowienie o konkretnej treści, co w dalszej kolejności pozwala na podjęcie decyzji

⁸ E. Gapska, *Bieg postępowania w sprawach cywilnych w czasie epidemii*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 17, s. 892–897; „Monitor Prawniczy” 2020, nr 18, s. 950–956; J. Derlatka, *Auction of a Dwelling or a Plot of Land Developed with a Residential Building to Meet the Housing Needs of the Debtor Including the State of the SARS-CoV-2 Virus Epidemic*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2022, t. 31, nr 2, s. 101–116; J. Gołaczyński, A. Zalesińska, *Nowe technologie w sądach na przykładzie wideokonferencji i składania pism procesowych i doręczeń elektronicznych w dobie pandemii COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 12, s. 637–643; J. Gołaczyński, M. Dymitruk, *Rozprawa zdalna i doręczenia elektroniczne w dobie pandemii COVID-19 po wejściu w życie nowelizacji z 28.5.2021 r.*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 13, s. 685–697; J. Gołaczyński, *Przedawnienie roszczeń majątkowych i terminy zawite w okresie po ogłoszeniu stanu epidemii związanej z Covid-19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 8, s. 397–402; J. Litowski, *Ograniczenie jawności postępowania cywilnego z uwagi na stan epidemii wywołany wirusem COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 2, s. 68–79; *idem*, *Zakres zmian art. 15zsz[1] ustawy z 2.3.2020 r. – uwagi na tle stanu prawnego obowiązującego od 3.7.2021 r.*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 2, s. 71–80; M. Świder, *Posiedzenia zdalne w trybie art. 15zsz[1] KoronawirusU w kontekście prawa do rzetelnego procesu*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 19, s. 997–1007; P. Sławicki, *Wpływ ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19 na terminy w prawie cywilnym*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 12, s. 618–624; R. Kulski, *Wpływ stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 na postępowanie cywilne*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 9, s. 442–449; S. Kubsik, Z. Drzewiecki, *Rozprawy zdalne – nowa rzeczywistość polskiej i międzynarodowej praktyki arbitrażowej*, „Monitor Prawniczy (dodatek)” 2020, nr 20, s. 97–108.

⁹ Podobnie w uchwale SN z dnia 23 lipca 1992 r., sygn. II AZP 9/92, OSNC 1994, nr 7–8, poz. 147, w której to wskazano: „Prawo korzystania z ochrony ze strony niezawisłego sądu lub – inaczej rzecz ujmując – dostępne dla wszystkich na równych zasadach, prawo do sprawiedliwego procesu sądowego, przed bezstronnym, niezawisłym sądem, jest cechą znamionową każdego demokratycznego państwa prawnego. Dostrzegając całą złożoność aspektów składających się na pojęcie państwa prawnego, oraz biorąc pod uwagę, że prawo jest strukturą dynamiczną, która musi ulegać zmianom, odpowiednim do zmiennych warunków życia, możliwość korzystania z ochrony sądowej jest wartością stałą, niezależną od wpływów koniunktury lub kryzysu w gospodarce, stosunkach społecznych, stanu praworządności lub świadomości obywatelskiej. Żadne względy, a zwłaszcza argument odwołujący się do realiów okresu historycznego, nie może uzasadniać ograniczenia swobody dostępu do sądu, podobnie jak żadne względy nie mogą usprawiedliwiać ograniczenia praw i wolności obywatelskich. Prawo do ochrony sądowej nie może jednak wynikać tylko z konstytucyjnej zasady państwa prawnego, musi bowiem mieć jakieś potwierdzenie w ustawodawstwie zwykłym, zwłaszcza że realizacja praw podmiotowych obywateli wiąże się nierozłącznie z kwestią właściwej procedury, a zatem także z wyborem właściwego sądu”.

o powstrzymaniu się przed złożeniem wniosku o uzasadnienie postanowienia. Służy to usprawnieniu postępowania. Omawiana i wskazana w tytule instytucja prawna wychodzi naprzeciw oczekiwaniom społeczeństwa, aby móc uzyskać odpowiedź na pytanie, dlaczego wydano postanowienie o wskazanej treści, bez konieczności składania wniosku o uzasadnienie, czekania na doręczenie owego uzasadnienia czy też uiszczania opłaty od wniosku o uzasadnienie. Nie sposób także zapomnieć, że ten środek prawny przyczynia się do wzmocnienia zaufania uczestników postępowania cywilnego do samego sądu. Pokróćce są to główne argumenty przemawiające za słuszością informowania o zasadniczych powodach rozstrzygnięcia.

Bez względu na powyższe należy także podkreślić, że stosowanie tego środka ma swoje granice. Zasadnicze powody rozstrzygnięcia nie mogą zastępować uzasadnienia postanowienia. Chociaż omówienie znaczenia orzeczenia sądowego znacznie przekracza ramy niniejszego opracowania, to w tym miejscu warto wspomnieć, że może ono spełniać szereg funkcji, w tym m.in. formalną, opisową, racjonalizacyjną, perswazyjną, kulturotwórczą, edukacyjną, kontrolną czy też wreszcie – merytoryczną¹⁰. Tymczasem instytucja z art. 357 § 5 k.p.c. nie może nawet aspirować do spełnienia chociażby części z nich. Samo oddziaływanie racjonalizacyjne czy perswazyjne uzasadnienia jest wręcz niezastępowalne¹¹.

Generalnie zatem wyjaśnienie „zasadniczych powodów rozstrzygnięcia” nie powoduje zniesienia obowiązku strony wystąpienia z wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia tego postanowienia, które to uzasadnienie dopiero warunkuje co do

¹⁰ I. Rzucidło, *Funkcje uzasadnienia* [w:] *Uzasadnienie orzeczenia sądowego. Ujęcie teoretyczne a poglądy orzecznictwa*, Warszawa 2020, s. 107–129.

¹¹ Zob. szerzej: J. Bibring, *Uzasadnienie orzeczeń w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1933, nr 9; F. Błachuta, *Uzasadnienie orzeczenia pierwszej instancji w sprawie cywilnej (wskazówki praktyczne)*, „Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości” 1955, nr 4; S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Uzasadnianie orzeczeń sądowych w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 3; J. Grela, *Wymogi materialne i formalne części motywacyjnej orzeczeń oraz środków odwoławczych w postępowaniu cywilnym* [w:] *Kultura języka polskiego w praktyce prawniczej*, red. D. Kala, E. Kubicka, Bydgoszcz 2014; J. Jodłowski, *Uzasadnianie i publikacja wyroków w sprawach cywilnych*, „Nowe Prawo” 1953, nr 6; A. Kotowski, *Refleksyjność jako paradygmat uzasadnień decyzji stosowania prawa* [w:] *Refleksyjność w prawie. Konteksty i zastosowania*, red. K. Kaleta, P. Skuczyński, Warszawa 2015; L. Leszczyński, *Uzasadnienie sądowej decyzji stosowania prawa a walidacyjno-derywacyjne ujęcie wykładni operatywnej* [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015; E. Łętowska, *Pozapprocesowe znaczenie uzasadnienia sądowego*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 5; A. Miączyński, *Znaczenie i rola uzasadnienia orzeczenia sądowego w sprawach cywilnych*, „Państwo i Prawo” 1970, z. 11; P. Ryłski, *Uzasadnienie orzeczenia w postępowaniu cywilnym przed sądami powszechnymi* [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015; I. Rzucidło, *Funkcje uzasadnienia sądowego*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2011, nr 21; I. Rzucidło-Grochowska, *Uzasadnienie jako instrument budowy zaufania*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2016, nr 5; Z. Wojnicki, *Funkcje uzasadnień decyzji sądowych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1989, nr 43.

zasady możliwość wniesienia zażalenia¹². Oprócz wskazywania argumentów dotyczących ich czysto informacyjnego charakteru, wychodzącego naprzeciw oczekiwaniom społeczeństwa i wzmacniającego poczucie zaufania obywateli do sądu, warto także zauważyć, że realizacja prawa do sądu sprowadza się również do zapewnienia możliwości otrzymania uzasadnienia orzeczenia, a nie tylko „zasadniczych powodów” tegoż to rozstrzygnięcia, „substytutu” uzasadnienia, quasi-uzasadnienia czy jakkolwiek inaczej byśmy chcieli taką instytucję prawną nazywać. Co szczególnie znamienne, uzasadnienie zwłaszcza zaskarżalnego postanowienia i zarządzenia powinno zawierać wszystkie istotne przyczyny rozstrzygnięcia, a nie tylko „zasadnicze” czy „najistotniejsze” dla strony. Niezależnie od tego o podaniu zasadniczych powodów rozstrzygnięcia decyduje organ orzekający, a decyzja w tej kwestii oparta jest na kryterium pozaustawowym. Strona nie ma więc wpływu na to, czy doręczone jej postanowienie zawiera ten element, ani nie może się jego zamieszczenia domagać.

Jak wskazuje Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 2 lipca 2021 r., sygn. III CZP 38/20¹³, nie można zasadnie przyjąć, że sporządzenie – w sposób fakultatywny i oparty na pozaustawowych przesłankach – zasadniczych powodów rozstrzygnięcia wyłącza wynikającą zasadę, że dopuszczalność zażalenia na wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienie (zarządzenie) zależy m.in. od złożenia w terminie opłaconego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i doręczenie go wraz z uzasadnieniem. Zasadę tę potwierdza art. 25 lit. b ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹⁴. Należy

¹² W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej wskazano, że „pozostawienie istniejącej dotychczas możliwości wniesienia środka zaskarżenia bez wniosku o uzasadnienie czyniłoby iluzorycznymi wszelkie oczekiwania związane z następstwami odpłatności wniosku o uzasadnienie, skoro należałoby uzasadnienia wyroków sporządzać z urzędu, bez opłaty, wskutek wniesienia środka zaskarżenia. Z drugiej strony, praktyczne doświadczenia z funkcjonowania sądów odwoławczych wskazują, że kontrola instancyjna nie jest możliwa bez pisemnego uzasadnienia wyroku, więc nie wchodzi w rachubę rozwiązanie polegające na przedstawianiu do kontroli instancyjnej wyroku bez uzasadnienia. Zastosowane rozwiązanie: sporządzenie pisemnego uzasadnienia zawsze poprzedza wniesienie środka zaskarżenia – wzorowane na istniejącym już w procedurze karnej – pozwala uniknąć tych negatywnych skutków”. Druk sejmowy Sejmu VIII kadencji nr 3137, s. 72, https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/166CCC44490F3965C1258384003CD40A/%24File/3137-uzas.pdf?TSPD_101_R0=08a02c1a15ab2000b357a4a786685e4e622740b0139c55f0e2198e46d6894d31c9a369a28a128f0408cf709b681430001105350d300aa6a4999575bb786d979c1b0d402f8dcb51c6ea056ebb5ad9dc05e11abb3bce19ae7a6f2bcf8ad8feb293 (3.01.2023).

¹³ Uchwała SN z dnia 2 lipca 2021 r., sygn. III CZP 38/20, OSNC 2021, nr 12, poz. 80. Sąd Najwyższy w tej uchwale wskazał, że termin do wniesienia zażalenia na zarządzenie o zwrocie pozwu, w którym wskazano zasadnicze powody rozstrzygnięcia, biegnie od dnia doręczenia uzasadnienia zgłoszonego na żądanie strony w terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia. Zob. także uchwałę SN z dnia 29 października 2021 r., sygn. III CZP 60/20, OSNC 2022, nr 4, poz. 39.

¹⁴ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. 2024, poz. 959).

też zwrócić uwagę na uzasadnienie projektu ustawy nowelizacyjnej, w którym wskazano, że uzasadnienie postanowienia nie musi być pełne, można je ograniczyć do wskazania kwestii najistotniejszych dla strony¹⁵.

Pojawił się również odmienny pogląd¹⁶, który opiera się na założeniu, zgodnie z którym skoro motywy rozstrzygnięcia zostały już ujawnione, strona zwolniona jest z wnioskowania o ich przedstawienie przez złożenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia. Tę myśl zapewne można rozwinąć i w ten sposób, że kłóci się z zasadami logiki oraz procesowej lojalności wymaganie od strony wniosku o uzasadnienie orzeczenia, które co do zasadniczych kwestii zostało wyłożone i doręczone¹⁷.

Chociaż w większości należy zgodzić się z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2021 r., to jednak jest zdecydowanie zbyt daleko idącym stwierdzenie, zgodnie z którym zajęcie stanowiska o niemożności zrównywania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia i uzasadnienia jest możliwe m.in. z tego względu, że argumenty wykładni celowościowej są zrównoważone przez argumenty wykładni językowej i systemowej. Na ten problem prawny należy spojrzeć także z innej perspektywy. Mianowicie działaniem zupełnie antycelowym, wypaczającym cel tej instytucji, byłoby podejmowanie chociażby próby zrównywania instytucji zasadniczych powodów rozstrzygnięcia do instytucji uzasadnienia ze względów, o których była mowa wcześniej. Tym samym również i wykładnia celowościowa przepisu art. 357 § 5 k.p.c. nie powinna przemawiać za stanowiskiem, zgodnie z którym zasadnicze powody rozstrzygnięcia w jakikolwiek sposób mogłyby stanowić substrat uzasadnienia lub quasi-uzasadnienie.

Budowa uzasadnienia postanowienia różni się diametralnie od „konstrukcji” przykładowego zasadniczego powodu rozstrzygnięcia. Zastosowanie instytucji z art. 357 § 5 k.p.c. w praktyce oznacza zasygnalizowanie w kilku zdaniach argumentacji rozstrzygnięcia poprzez wskazanie głównych powodów, ze względu na które doszło do wydania orzeczenia określonej treści. Nie ma obowiązku wskazywania

¹⁵ W uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej wskazano, że „obecny system uzasadniania postanowień jest zbyt sztywny; nie przewiduje wyjątków od zasad ani *in minus*, ani *in plus*, podczas gdy praktyka orzecznicza zna sytuacje, w których należałoby sporządzić uzasadnienie postanowienia mimo braku wymogu (...) Wyjaśnienie stronie jej sytuacji w uzasadnieniu postanowienia może zapobiec zbędnym frustracjom i często wynikającym z nich skargom. Wyjaśnienie takie nie musi być pełne – można je ograniczyć do wskazania kwestii najistotniejszych dla strony. Sporządzenie takiego uzasadnienia winno zależeć od uznania sądu opartego na okolicznościach sprawy. Mając na uwadze możliwość nieoczekiwanego rozwoju praktyki w tym zakresie trzeba od razu zastrzec, że uprawnienie to nie może przerodzić się w kolejny obowiązek nałożony na sąd; to byłoby zaprzeczeniem celu projektowanej zmiany. Należy natomiast wyraźnie wskazać, że dotyczy ona także postanowienia nie podlegającego zaskarżeniu (proj. art. 357 § 5)”. Druk sejmowy Sejmu VIII kadencji nr 3137, s. 177.

¹⁶ Zob. chociażby: A. Gałas [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. 1, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, s. 1170.

¹⁷ Zob. także postanowienie SA w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2020 r., sygn. V ACz 218/20, niepubl.

w ramach zasadniczych powodów rozstrzygnięcia ani podstawy faktycznej, ani też prawnej wydanego orzeczenia, skoro nie stosuje się do tej instytucji art. 327¹ § 1 k.p.c. Jednak podanie tych podstaw może okazać się wskazane dla precyzyjnego wyjaśnienia motywów wydanego rozstrzygnięcia¹⁸. Czasami może się również zdarzyć, że potrzeba wskazania zdecydowanie bardziej obszernych zasadniczych powodów rozstrzygnięcia jest umotywowana treścią rozstrzygnięcia i przyjętą wykładnią przepisu, niezgodną z częścią aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego¹⁹.

Kategorycznie na temat istnienia diametralnej różnicy między uzasadnieniem a zasadniczymi powodami rozstrzygnięcia wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Katowicach w postanowieniu z dnia 5 sierpnia 2020 r.²⁰ Stwierdził on, że czym innym jest jednak orzeczenie, a czym innym jego związane motywy, które nie stanowią elementu jego sentencji. W dalszej części uzasadnienia zaakcentował, że w odniesieniu do postanowień zaskarżalnych z całą stanowczością winno się podkreślić, że związane wskazanie zasadniczych podstaw, o jakich mowa w art. 357 § 5 k.p.c., nie zastępuje uzasadnienia postanowienia, stanowiąc tym samym odrębną instytucję procesową.

O słuszności zajmowanego stanowiska co do niemożności zastępowania uzasadnienia zasadniczymi powodami rozstrzygnięcia przemawia też wykładnia literalna art. 357 § 5 k.p.c. Polski ustawodawca w tym przepisie nie posłużył się ani pojęciem *uzasadnienie postanowienia*, ani nawet terminem *skrócone uzasadnienie*²¹. Sposób sporządzania uzasadnienia regulują m.in. art. 328 § 1 k.p.c. i art. 327¹ k.p.c. Wskazują one elementy, jakie powinny znaleźć się w uzasadnieniu, oraz że uzasadnienie powinno być sformułowane w sposób „zwięzły”. Brak zaś odrębnej regulacji dotyczącej tego, w jaki sposób należy sformułować zasadnicze powody rozstrzygnięcia. Co więcej, z § 2 art. 331¹ k.p.c. wynika, że w przypadku ustnego wygłoszenia uzasadnienia nie podaje się odrębnie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia, a zamiast pisemnego uzasadnienia wyroku sporządza się transkrypcję wygłoszonego uzasadnienia. Są to zatem pojęcia znaczeniowo różne i nie należy ich ze sobą utożsamiać.

Kolejna propozycja nowelizacji art. 357 § 5 k.p.c. miała rzekomo zakończyć dotychczasowy problem z niewłaściwą interpretacją tego przepisu. Zgodnie

¹⁸ J. Sadowski, *Pisemne motywy rozstrzygnięcia* [w:] *Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, red. J. Konecki, P. Nowak, P. Zdanikowski, Warszawa 2022, s. 137.

¹⁹ Zob. chociażby postanowienie SR dla Warszawy-Woli w Warszawie z dnia 31 sierpnia 2022 r., sygn. II Co 2779/22, Legalis nr 2841458.

²⁰ Postanowienie SA w Katowicach z dnia 5 sierpnia 2020 r., sygn. V ACz 131/20, Legalis nr 2429667.

²¹ Podobnie: M. Dziurda, *Termin do wniesienia zażalenia w razie zwięzłego wskazania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia (art. 357 § 5 KPC)*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 23, s. 1274. Zob. też: *idem*, *Zaskarżanie postanowień w postępowaniu egzekucyjnym*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 19, s. 1023–1027; *idem*, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 17, s. 901.

z pkt 42 lit. c zgłoszonego 27 września 2022 r. rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²² do art. 357 § 5 k.p.c. miało zostać dodane zdanie drugie w brzmieniu: „Wskazanie zasadniczych motywów rozstrzygnięcia następuje w sposób odróżniający je od uzasadnienia postanowienia”. Przedmiotowa zmiana w zakresie omawianego przepisu została dokonana na mocy ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²³, wchodzącej zasadniczo w życie 1 lipca 2023 r., jednak i ona nie przesądza o konieczności zamieszczania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia w sentencji postanowienia²⁴. Natomiast jednoznacznie przesądza ona o czymś o wiele bardziej istotnym, a mianowicie o niemożności utożsamiania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia z uzasadnieniem postanowienia, a tym samym o konieczności złożenia co do zasady wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia (zarządzenia) i doręczenie odpisu postanowienia wraz z uzasadnieniem celem otwarcia drogi do jego zaskarżenia zażaleniem²⁵. Jednocześnie sądowi pozostawiono decyzję, w jaki sposób

²² Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, zgłoszony w dniu 27 września 2022 r., druk sejmowy Sejmu IX kadencji nr 2650, s. 5, https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/4E1187E1F1916D16C12588CC0058D95A/%24File/2650.pdf?TSPD_101_R0=08a02c1a15ab2000e0cf47448774d64ea1677caff1c43e7af19a26ad7cea6aa818176be54694513e0882822a271430007e8c30e26b818ce9c087c4c6aa4f738c2de5b17b9a20a2b2de0b7e977417fc94c2e9911820f061b9a54da110b2decaf0 (4.01.2023).

²³ Ustawa z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614).

²⁴ Sąd Najwyższy uzasadnieniu uchwały z dnia 2 lipca 2021 r., sygn. III CZP 38/20, zwrócił uwagę na szczególną konstrukcję zarządzenia, w którym to zasadnicze powody rozstrzygnięcia umieszczono w jego sentencji, pod którą został złożony podpis przewodniczącego. Natomiast zgodnie z ugruntowanym już stanowiskiem jeżeli wydane na posiedzeniu niejawnym zaskarżalne postanowienie formalne zostało skonstruowane w ten sposób, że wraz z uzasadnieniem stanowi jeden dokument, to podpisanie przez skład sądu tylko uzasadnienia (przy braku podpisu pod sentencją) powoduje, że takie postanowienie w znaczeniu prawnoprocesowym nie istnieje (zob. także uchwałę SN z dnia 13 marca 2002 r., sygn. III CZP 84/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 140; postanowienie SN z dnia 3 grudnia 2003 r., sygn. I CZ 140/03, Lex nr 602357; uchwałę SN z dnia 6 października 2022 r., sygn. III CZP 112/22, Legalis nr 2739733). Jeżeli zaś uznać, że zarządzenie zawiera tylko sentencję, to nie zawiera uzasadnienia, a więc jego doręczenie nie otwiera drogi do wniesienia zażalenia.

²⁵ Na s. 29 uzasadnienia omawianego rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, zgłoszonego 27 września 2022 r., wskazywano: „Ponieważ w praktyce orzeczniczej pojawiła się błędna interpretacja art. 357 § 5 k.p.c., zrównująca zasadnicze powody rozstrzygnięcia z pisemnym uzasadnieniem postanowienia, projektodawca zdecydował się na jej wyeliminowanie. Owe problemy mogłyby się zwielokrotnić na gruncie zmian projektowanych w § 2². Użyte w przepisie sformułowanie «nawet» wskazuje, że zwiąże wskazanie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia dotyczy także postanowienia podlegającego zaskarżeniu. W takich przypadkach fakt podania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia może wprowadzać stronę w błąd co do obowiązku złożenia wniosku o uzasadnienie. Ryzyko takie zwiększa się w przypadku profesjonalnych pełnomocników, których nie poucza się o możliwości

wskazać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, aby nastąpiło to w sposób odróżniający omawiają instytucję od uzasadnienia postanowienia. Jednym z tego rodzaju sposobów jest wskazywanie wprost, że sąd w konkretnym przypadku wykorzystuje instytucję zasadniczych powodów rozstrzygnięcia i odwołanie się do art. 357 § 5 k.p.c.²⁶

Na zakończenie warto podkreślić, że skorzystanie z dobrodziejstwa art. 357 § 5 k.p.c. daje możliwość skrótowego wyjaśnienia, dlaczego wydano postanowienie o danej treści, wyłożenia, o co temu organowi orzekającemu chodziło, zwłaszcza jeżeli postanowienie wydawane jest na posiedzeniu niejawnym. Warto z tej instytucji korzystać także w czasach, gdy ten bezpośredni kontakt z sądem jest ograniczony. Często okazuje się, że pomimo sporządzenia uzasadnienia to właśnie zasadnicze powody rozstrzygnięcia były dla danej strony tym elementem najbardziej zrozumiałym²⁷.

Bibliografia

- Bibring J., *Uzasadnienie orzeczeń w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 1933, nr 9.
- Błachuta F., *Uzasadnienie orzeczenia pierwszej instancji w sprawie cywilnej (wskazówki praktyczne)*, „Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości” 1955, nr 4.
- Dąbrowski S., Łazarska A., *Uzasadnianie orzeczeń sądowych w procesie cywilnym*, „Przegląd Sądowy” 2012, nr 3.
- Derlatka J., *Auction of a Dwelling or a Plot of Land Developed with a Residential Building to Meet the Housing Needs of the Debtor Including the State of the SARS-CoV-2 Virus Epidemic*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2022, t. 31, nr 2.
- Dziurda M., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 17.
- Dziurda M., *Termin do wniesienia zażalenia w razie zwięzłego wskazania zasadniczych powodów rozstrzygnięcia (art. 357 § 5 k.p.c.)*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 23.
- Dziurda M., *Zaskarżanie postanowień w postępowaniu egzekucyjnym*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 19.

zaskarżenia orzeczenia (może wtedy powstawać wątpliwość, czy orzeczenie zostało doręczone wraz z uzasadnieniem, czy podane motywy jedynie pozornie przypominają uzasadnienie, nie będąc nim). Także orzecznicy mieli dylemat, czy zasadnicze powody rozstrzygnięcia w ogóle należy podpisywać. W ocenie projektodawcy sposobem na wyeliminowanie powyższych wątpliwości jest wskazywanie zasadniczych motywów rozstrzygnięcia w sposób odróżniający je od uzasadnienia postanowienia, o czym stanowi projektowane **zdanie drugie § 5 w art. 357 k.p.c.** Wystarczające w tym zakresie byłoby odrębne zatytułowanie tej części orzeczenia («zasadnicze motywy rozstrzygnięcia» zamiast «uzasadnienie»); <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2650> (4.01.2023).

²⁶ Zob. chociażby postanowienie SR dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie z dnia 14 listopada 2022 r., sygn. XVI Ns 482/22, Legalis nr 2848708. W tym przypadku umieszczanie poniżej sentencji słowa *uzasadnienie* może okazać się wprowadzające w błąd.

²⁷ O unifikacji komunikacyjno-wiedzewej w ramach przestrzeni publicznej i „prawdzie emocjonalnej” – postprawdzie zob. P. Nowak, *Tło kulturowe i komunikacyjne [w:] Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, red. J. Konecki, P. Nowak, P. Zdanikowski, Warszawa 2022, s. 24; J. Pleszczyński, *Post-prawda i post-falsz w epistemologii i komunikacji [w:] Słowo – Historia, historie w słowach*, red. M. Karwatowska, R. Litwiński, A. Siwiec, Lublin 2020, s. 273–290.

- Gajda-Roszczyńska K., *Przebudowa wymiaru sprawiedliwości w czasach pandemii COVID-19 ze szczególnym uwzględnieniem postępowania cywilnego*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1.
- Gapska E., *Bieg postępowania w sprawach cywilnych w czasie epidemii*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 17; „Monitor Prawniczy” 2020, nr 18.
- Gołaczyński J., *Przedawnienie roszczeń majątkowych i terminy zawite w okresie po ogłoszeniu stanu epidemii związanej z Covid-19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 8.
- Gołaczyński J., Dymitruk M., *Rozprawa zdalna i doręczenia elektroniczne w dobie pandemii COVID-19 po wejściu w życie nowelizacji z 28.5.2021 r.*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 13.
- Gołaczyński J., Kotecka-Kral S., *Elektronizacja pism procesowych, doręczeń i posiedzeń jawnych w postępowaniu cywilnym w okresie pandemii COVID-19*, „Polski Proces Cywilny” 2020, nr 4.
- Gołaczyński J., Zalesińska A., *Nowe technologie w sądach na przykładzie wideokonferencji i składania pism procesowych i doręczeń elektronicznych w dobie pandemii COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 12.
- Grela J., *Wymogi materialne i formalne części motywacyjnej orzeczeń oraz środków odwoławczych w postępowaniu cywilnym* [w:] *Kultura języka polskiego w praktyce prawniczej*, red. D. Kala, E. Kubicka, Bydgoszcz 2014.
- Jodłowski J., *Uzasadnianie i publikacja wyroków w sprawach cywilnych*, „Nowe Prawo” 1953, nr 6. *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–424¹²*, t. 1a, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2020.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. 1, red. T. Szanciło, Warszawa 2019.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 205¹–424¹²*, t. 2, red. A. Marciniak, Warszawa 2019.
- Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzowski, Warszawa 2020.
- Kotowski A., *Refleksyjność jako paradygmat uzasadnień decyzji stosowania prawa* [w:] *Refleksyjność w prawie. Konteksty i zastosowania*, red. K. Kaleta, P. Skuczyński, Warszawa 2015.
- Kubik S., Drzewiecki Z., *Rozprawy zdalne – nowa rzeczywistość polskiej i międzynarodowej praktyki arbitrażowej*, „Monitor Prawniczy (dodatek)” 2020, nr 20.
- Kulski R., *Wpływ stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 na postępowanie cywilne*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 9.
- Leszczyński L., *Uzasadnienie sądowej decyzji stosowania prawa a walidacyjno-derywacyjne ujęcie wykładni operatywnej* [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015.
- Litowski J., *Ograniczenie jawności postępowania cywilnego z uwagi na stan epidemii wywołany wirusem COVID-19*, „Monitor Prawniczy” 2021, nr 2.
- Litowski J., *Zakres zmian art. 15zsz[1] ustawy z 2.3.2020 r. – uwagi na tle stanu prawnego obowiązującego od 3.7.2021 r.*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 2.
- Łętowska E., *Pozaprocessowe znaczenie uzasadnienia sądowego*, „Państwo i Prawo” 1997, z. 5.
- Machnikowska A., *Zasada jawności w postępowaniu procesowym – modernizacja czy marginalizacja? Wybrane zagadnienia*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1.
- Markiewicz K., *Wpływ regulacji „covidowych” na zasadę niezmienności (stabilności) oraz kolegialność składów sądów odwoławczych*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1.
- Miączyński A., *Znaczenie i rola uzasadnienia orzeczenia sądowego w sprawach cywilnych*, „Państwo i Prawo” 1970, z. 11.
- Michór A., *Postępowanie cywilne w okresie epidemii COVID-19*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2021, nr 9.
- Plaźuk J., *Konieczność odstąpienia od przeprowadzenia posiedzenia zdalnego w przypadku wyznaczenia rozprawy lub posiedzenia jawnego w czasach COVID-19*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1.

- Rylski P., *Uzasadnienie orzeczenia w postępowaniu cywilnym przed sądami powszechnymi* [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. I. Rzucidło-Grochowska, M. Grochowski, Warszawa 2015.
- Rzucidło I., *Funkcje uzasadnienia* [w:] *Uzasadnienie orzeczenia sądowego. Ujęcie teoretyczne a poglądy orzecznictwa*, Warszawa 2020.
- Rzucidło I., *Funkcje uzasadnienia sądowego*, „Studenckie Zeszyty Naukowe” 2011, nr 21.
- Rzucidło-Grochowska I., *Uzasadnienie jako instrument budowy zaufania*, „Zeszyty Naukowe Sądów Administracyjnych” 2016, nr 5.
- Sławicki P., *Wpływ ustawy o przeciwdziałaniu COVID-19 na terminy w prawie cywilnym*, „Monitor Prawniczy” 2020, nr 12.
- Świder M., *Posiedzenia zdalne w trybie art. 15zsz[1] KoronawirusU w kontekście prawa do rzetelnego procesu*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 19.
- Uzasadnienie orzeczenia sądu powszechnego. Język, struktura, metodyka*, red. J. Konecki, P. Nowak, P. Zdanikowski, Warszawa 2022.
- Wojnicki Z., *Funkcje uzasadnień decyzji sądowych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1989, nr 43.
- Zembrzusi T., *Przeciwdziałanie i zwalczanie epidemii COVID-19 w postępowaniu cywilnym, czyli pożegnanie z kolegialnością orzekania*, „Polski Proces Cywilny” 2022, nr 1.

Streszczenie

Wprowadzenie stanów epidemii, a następnie – zagrożenia epidemicznego doprowadziło do powstania warunków stanowiących nie lada wyzwanie dla należytego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. W tym kontekście przeanalizowano możliwości, jakie daje przepis art. 357 § 5 k.p.c. i instytucja zasadniczych powodów rozstrzygnięcia do zapewnienia lepszej łączności pomiędzy sądem a uczestnikami postępowania cywilnego oraz do realizacji prawa do sądu.

Słowa kluczowe: zasadnicze powody rozstrzygnięcia, uzasadnienie postanowienia, wnioski o uzasadnienie postanowienia, posiedzenia niejawne, zażalenie, prawo do sądu, stan epidemii, stan zagrożenia epidemicznego

A FEW WORDS ABOUT THE APPLICATION OF THE INSTITUTION OF THE PRINCIPAL REASONS FOR THE DECISION (ART. 357 § 5 OF THE CIVIL PROCEDURE CODE)

Summary

The introduction of the state of epidemic and then of the state of epidemic threat led to the emergence of the conditions which pose a significant challenge to the proper administration of justice. In this context, the analysis is focused on the opportunities offered by the regulation in Art. 357 § 5 of the Civil Procedure Code and by the institution of the fundamental reasons for the decision for better connection between the court and the participants of the civil procedure and the exercise of the right to court.

Keywords: fundamental reasons for the decision, justification of the decision, application for justification of the decision, closed session, complaint, right to court, state of epidemic, state of epidemic threat